УДК 811.161.2’367.623

Ірина Мельник

ФОРМАЛЬНО ЕЛЕМЕНТАРНІ ПРОСТІ РЕЧЕННЯ З ОДНОВАЛЕНТНИМИ ВІДПРИКМЕТНИКОВИМИ ДІЄСЛІВНИМИ АНАЛІТИЧНИМИ СИНТАКСИЧНИМИ ТРАНСПОЗИТАМИ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА)

Досліджено одновалентні відприкметникові дієслівні аналітичні синтаксичні транспозити у формально-синтаксичній структурі простих двоскладних реченнєвих конструкцій, схарактеризовано прикметникові присудки з опертям на предикативний зв’язок; виявлено семантичне наповнення і граматичне оформлення прикметникових присудків і підметів як взаємозумовлених компонентів. Теоретичні положення послідовно ілюстровано реченнєвими структурами, дібраними методом наскрізного виписування з поетичних творів Т. Шевченка.

© *Мельник І., 2014*

Ключові слова: формально-синтаксична структура простого речення, відприкметниковий дієслівний аналітичний синтаксичний транспозит, прикметниковий різновид іменного складеного присудка, морфема-зв'язка, підмет, предикат якості, суб'єкт.

Постановка наукової проблеми та її значення. Формально-синтаксична структура конкретних речень пов'язана з певною реченнєвою моделлю, формальною схемою. Її визначальну ознаку становлять синтаксичні зв'язки й вирізнювальні на їхньому ґрунті члени речення – головні, другорядні тощо [2, с. 54]. У структуруванні формально-синтаксичної побудови беруть участь предикативний, підрядний і сурядний зв'язки, перший із яких спеціалізований на утворенні структурної основи простого речення, два останніх формують структурну основу двох типів складного речення [1, с. 34]. З урахуванням предикативного і підрядного зв'язків і виділюваних на їхній основі членів речення визначають формально-синтаксичну структуру простого речення. Граматичною особливістю простого речення є те, що його зміст завжди актуалізовано, співвіднесено з дійсністю, яку відображено у відповідних модально-часових характеристиках. У комплексі граматичних значень, спроектованих на акт мовлення і закріплених у формальних показниках, виявляють його граматичну сутність. Показовою формальною рисою простих і складних реченнєвих побудов є їхня елементарність і неелементарність. Тому виокремлення елементарних і неелементарних формально-синтаксичних структур [1, с. 34; 2, с. 11] дає змогу цілісно пізнати весь складний синтаксичний механізм мови, ієрархію синтаксичних одиниць, внутрішні та зовнішні транспозиційні переходи у сфері синтаксису.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У сучасній лінгвоукраїністиці визначальним став функційний підхід до опису речення як багаторівневої одиниці, у складі якої виокремлюють формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний та комунікативний аспекти. Ці аспекти однаковою мірою важливі для речення, вони діють не ізольовано, а в органічній єдності і мають безпосередній стосунок до сфери мови (перший і другий аспекти) та сфери мовлення (третій аспект). Вагомим внеском у розвиток теорії речення як багаторівневої одиниці стали праці І. Р. Вихованця, К. Г. Городенської, Н. В. Гуйванюк, А. П. Загнітка, Н. Л. Іваницької, М. В. Мірченка, М. Я. Плющ та інших українських учених. Попри значні напрацювання в галузі функційно-

категорійної граматики, досі існують розбіжності у тлумаченні синтаксичної елементарності/неелементарності, похідності/непохідності, частиномовних транспозиційних переходів та низки інших проблем, що мають безпосередній стосунок до граматичних одиниць та категорій української мови. Крім того недостатньо вивченими є зазначені питання на конкретному фактичному матеріалі сучасної української мови, що спонукало нас до вибору теми і джерела дослідження. Предметом наших теоретичних зацікавлень стали формально елементарні конструкції з відприкметниковими дієслівними аналітичними синтаксичними транспозитами, зафіксовані в поетичних творах Тараса Шевченка. Тому в нашій студії ставимо за **мету** цілісно, системно дослідити формально-синтаксичну структуру речення з відприкметниковими дієслівними аналітичними синтаксичними транспозитами, з'ясувати роль зазначених похідних утворень в елементарних і неелементарних побудовах на матеріалі поетичних творів Тараса Шевченка. Поставлена мета умотивувала необхідність розв'язання таких **завдань**: 1) окреслити межі формально-синтаксичної структури простих двоскладних елементарних речень із одновалентними відприкметниковими дієслівними аналітичними синтаксичними транспозитами; 2) дослідити типову формально-синтаксичну позицію відприкметникових дієслівних аналітичних синтаксичних дериватів – позицію іменного складеного присудка, 3) виявити семантичне наповнення і граматичне оформлення прикметникових присудків і підметів як взаємозумовлених компонентів формально-синтаксичної структури речення; 4) визначити чинники, що породжують семантичну ускладненість конструкцій із відприкметниковими дієслівними аналітичними синтаксичними транспозитами; 5) прокоментувати специфіку реченнєвих побудов із подвійними присудками. **Матеріалом** студії слугували реченнєві конструкції, дібрані методом наскрізного виписування з поетичних творів Тараса Шевченка.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У низці сучасних граматичних праць, вслід за І. Р. Вихованцем [1, с. 34–36; 2, с. 10–14], виділяють два різновиди елементарних простих речень: власне-формально-синтаксичний і опосередкований, або розширений, формально-синтаксичний [5, с. 31–33; 7, с. 74–75, 101–102]. Власне-формально-синтаксичне елементарне речення вважають першим (основним) різновидом простих формально елементарних побудов, оскільки його структуру формують тільки

головні члени: у двоскладному реченні – це підмет і присудок, в односкладному – тільки один головний член, не диференційований на підмет і присудок. Другий різновид формально елементарних речень тісно пов'язаний із семантико-синтаксичною структурою речення і опосередкований нею. Тому його називають розширеною формально-синтаксичною структурою речення. За такого трактування до складу речення входять усі зумовлені семантико-синтаксичною валентністю предиката іменникові компоненти, які потрібно аналізувати не в семантико-синтаксичному, а в формально-синтаксичному аспекті.

У формально-синтаксичній структурі простого двоскладного речення відприкметникові дієслівні аналітичні синтаксичні транспозити заступають позицію прикметникового різновиду іменного складеного присудка, що спонукає дослідників кваліфікувати їх як структурні еквіваленти дієслова [8, с. 170]. У ролі основної частини такого складеного присудка зафіксовані звичайно якісні прикметники в називному та орудному відмінках. Їхнє уживання у двох відмінкових формах сигналізує про обмеженість морфологічного варіювання, порівняно з іншими різновидами згаданого присудка. Предикативне функціонування прикметникових форм зумовлює експліцитно чи імпліцитно виражена аналітична синтаксична морфема-зв'язка *бути,* що виконує суто граматичну роль і позбавлена будь-якого лексичного навантаження, або лише експліцитно репрезентовані морфеми-напівзв'язки на зразок *ставати/стати, лишатися/лишитися, здаватися/здатися, зоставатися/зостатися* та ін., які, крім граматичної ролі, вносять додаткові семантичні відтінки, наприклад: [Молодиця. – *І. М.*] ***смутна, невесела***… (т. 1, с. 54); *Він* ***багатий, одинокий***… (т. 1, с. 75); [Мар'яна. – *І. М.*] ***кароока, висока***… (т. 1, с. 157); *Я* ***була багата***… (т. 1, с. 280); *Я* ***був убогий***… (т. 2, с. 68); [Дочечка. – *І. М.*] *… страх* ***хорошая була****, а генерал* ***був*** *страх* ***багатий*** (т 2, с. 212); [Закохані. – *І. М.*] ***живими остались?*** (т. 1, с. 157); *І ти, як палець той, осталась* ***одна-однісінька****!* (т. 2, с. 284); *…а там тепер все* ***письменне стало*** (т. 1, с. 91); *…слава на все село* ***недобрая стала*** (т. 1, с. 45); [Ніч.– *І. М.*] <...> ***славною стала***…(т. 1, с. 66); *…село чомусь тепер мені, старому,* ***здавалось темним*** *і* ***німим****, таким, як я тепер,* ***старим*** (т. 2, с. 200).

Прикметниковий різновид іменного складеного присудка звичайно являє собою поєднання прикметника та аналітичної синтаксичної морфеми-зв'язки *бути* в різних граматичних формах. У сучасних

синтаксичних описах набір граматичних значень цих форм визначають по-різному. Одні дослідники обмежують їх переважно часово-способовими граматичними значеннями [2, с. 79], інші до згаданих додають ще граматичне значення особи, оскільки присудок, на їхнє переконання, детермінує підмет не лише щодо синтаксичного часу та синтаксичного способу, а й щодо синтаксичної особи [3, с. 62]. Важливо зазначити, що значення особи невіддільне від граматичного значення числа. Що ж до граматичного значення роду, то він знаходить свій вияв лише у формах минулого часу та умовного способу. Аналізуючи дієслівні зв'язкові компоненти як складники прикметникового різновиду іменного складеного присудка, К. О. Косенко акцентує увагу на великому потенціалі граматичних дієслівних значень, репрезентованих нульовою формою та формою *є* теперішнього часу власне-зв'язки *бути*, трьома її родовими формами і формою множини минулого часу й умовного способу, шістьма особово-числовими формами майбутнього часу та чотирма основними особово-числовими формами наказового способу [4, с. 119].

Згаданий різновид іменного складеного присудка в типових виявах репрезентує предикативно вжитий прикметник у називному відмінку й закріплена за ним нульова форма аналітичної синтаксичної морфеми-зв'язки *бути* в теперішньому часі. Це, за спостереженнями І. Огієнка, можна пояснити зумовленістю присудкової прикметникової форми називного відмінка формою підметового називного, оскільки присудок виявляє здатність до узгодження з підметом у тому самому відмінку [6, с. 52–53]. Логічним продовженням цих міркувань є думка І. Р. Вихованця про функційне призначення присудкового називного виражати постійну ознаку предмета [1, с. 70], наприклад: *Стан* ***високий***… (т. 1, с. 73); *…лист* ***широкий***… (т. 1, с. 73); *Дніпр* ***дужий*** (т. 1, с. 124); *Дніпр* ***широкий***... (т. 1, с. 77); [Вдова. – *І. М.*] <...> ***білолиця, кароока і*** *станом* ***висока***...(т. 1, с. 166); *…Ганна* <...> ***гнучка та висока*** (т. 1, с. 167); *Будяк* ***колючий***… (т. 2, с. 279);

На противагу імпліцитно представленій формі аналітичної синтаксичної морфеми-зв'язки *бути*, експліцитно репрезентована форма *є* теперішнього часу та форми минулого й майбутнього часів виявляють здатність до уживання з називним і орудним відмінками прикметників, що позначають ознаку кого- або чого-небудь без вказівки на її постійність, іманентність або ситуативний характер, пор.: [Хто. – *І. М.*] ***є кращий*** *на всім світі, на всій Україні!* (т. 1, с. 221) і *Хто* ***є***

кращим *на всім світі, на всій Україні!; Я* ***була багата****…* (т. 1, с. 280) і *Я* ***була багатою.*** В аналізованих конструкціях позицію присудка звичайно заступають прикметники в називному відмінку.

Варто наголосити на обмеженому поєднанні предикативно вжитих прикметників із морфемою-зв'язкою *бути* у формі наказового й умовного способів. Із цих двох способів наказовий належить до більш уживаних. Формальним його репрезентантом є згадана морфема-зв'язка переважно у формах другої або третьої особи однини чи множини в поєднанні з називним або орудним відмінками предикативних прикметників у спонукальних реченнєвих побудовах, наприклад: [Дід. – *І. М.*] <...> ***нехай здоров буде****!* (т. 1, с. 149); *Візьміть сріблозлото та* ***будьте багаті****…* (т. 1, с. 51).

У ролі зв'язкового компонента при предикативних прикметниках в аналізованих структурах зрідка зафіксована аналітична синтаксична морфема-зв'язка *бути* у формі умовного способу, наприклад: *Там* ***не одинокий був би*** *з нею я* (т. 1, с. 43). Її функціонування в сучасній українській мові звичайно обмежено складнопідрядними реченнєвими конструкціями з підрядними умови. У підрядній частині таких реченнєвих побудов визначено умову, за якої ірреальна якісна ознака, що названа в головній частині, стає реальною для кого- або чого-небудь. Пор. деякі контексти уживання згаданої морфеми-зв'язки в сучасному поетичному та прозовому мовленні: *Я* ***був би*** *досі ще* ***живим-здоровим,*** *якби підсунув смерті хабара* (В. Симоненко); *Коли б Любава могла тебе увидіти, то* ***була б*** *теж* ***щаслива****!* (В. Малик); *Митрофан…* ***був би радий****, якби Ждан передавав йому тутешні новини* (Ю. Мушкетик).

Більшість прикметникових присудків належать до одновалентних сполук, що позначають постійні, внутрішні ознаки істот або предметів, що не виходять за їхні межі [7, с. 71–74, 9, с. 63]. Важливо зазначити, що ознаки, які передають одновалентні прикметникові предикати, охоплюють надзвичайно широку палітру лексичних значень: фізичні, фізіологічні особливості людей, їхній емоційно-психічний стан, волю, темперамент, вдачу, характер, морально-етичні якості, духовний світ, вік, сімейний стан, а також смакові, звукові, температурні, просторові, оцінні та інші характеристики предметів тощо, наприклад: [Рибалонька. – *І. М.*] ***жвавий****…*(т. 1, с. 167); *…пани* ***пузаті****…* (т. 1, с. 235); *Він* ***живий****…* (т. 1, с. 47); *Чом ти* ***не убога****! Чом я* ***не багатий****!* (т. 1, с. 164); *А пан* ***червоний****…* (т. 2, с. 101); *Кобзарі*

дотепні… (т. 1, с. 68); *...батечко* ***одинокий*** (т. 1, с. 336); *Громада – ніби* ***нежива*** (т. 1, с. 115); *Вони* ***добрі*** (т. 1, с. 289); *«Чого ти* ***німа****?»* (т. 1, с. 71); *…сонце* ***високе*** (т. 1, с. 71); *...море <...>* ***глибоке****...* (т. 1, с. 43); *Степ* ***широкий***… (т. 1, с. 88). Зазначені структури являють собою власне-формально-синтаксичний різновид елементарних речень, сформований лише конститутивними з формально-синтаксичного погляду членами речення – підметом і присудком. Відповідно позицію підмета, як і позицію присудка, дослідники не визначають окремо одну від одної, тому що підмет залежить від присудка і присудок залежить від підмета, тобто головні члени як взаємозалежні компоненти формують предикативний зв'язок. Останній репрезентований у формі координації, що поєднує в собі форми керування та узгодження: присудок суворо регламентує форму підмета – називний відмінок – з одного боку, а підмет визначає форми роду, числа та особи присудка – з другого боку [2, с. 67], наприклад: ***Перебендя*** *<...>* ***сліпий****...* (т. 1, с. 70); ***Молодиця рада****...* (т. 1, с. 285); *...****ти хвора*** (т. 1, с. 71); ***Я*** *<...>* ***одинокий*** (т. 1, с. 84); *...****я*** *<...>* ***малий*** (т. 2, с. 222); ***Ви розумні***… (т. 1, с. 88); ***Вона була*** *<...>* ***молодою***… (т. 2, с. 30). Керованих компонентів при таких присудках не зафіксовано. Тому такі реченнєві конструкції належать до двокомпонентних.

Підметову позицію при зазначених прикметникових присудках звичайно заступають іменники, займенникові іменники, субстантивовані прикметники, числівники тощо в називному відмінку: ***Перебендя*** *старий*… (т. 1, с. 70); [Син. *– І. М.*] *<...> вродливий...* (т. 1, с. 222); ***Цариця*** *<...> тонка* … (т. 1, с. 236); *А* ***степи*** *широкі* (т. 1, с. 84); ***Туман*** *тяжкий...* (т. 1, с. 235); ***Світ*** *широкий*… (т. 1, с. 86); ***Я*** *не одинокий...* (т. 1, с. 90); *...****вона*** *молоденька* (т. 1, с. 30); ***Той*** *горбатий,* ***той*** *багатий*… (т. 1, с. 223); *Несказанно гарна* ***нехрещена****!* (т. 1, с. 96); *Ні, чорнявий не убитий,* ***він*** *живий, здоровий...* (т. 1, с. 47); *...****обоє*** *раденькі* (т. 1, с. 74). Характерно, що предикативний зв'язок виступає фундаментом визначального різновиду таких простих двоскладних реченнєвих конструкцій. Він здатний за відсутності інших синтаксичних зв'язків утворювати просте з формально-синтаксичного погляду речення, яке наділене не тільки граматичною, але й інформативною достатністю, що дає змогу кваліфікувати його як мінімальне повідомлення, незалежне від контексту. Прикметниковий різновид іменного складеного присудка як один із двох взаємозалежних елементів формально-синтаксичної структури корелює з предикатом

якості – організувальним центром семантико-синтаксичної побудови, а підмет відповідно вступає в корелятивні відношення з суб'єктом якості. Останній кваліфікуємо як єдиний залежний компонент, зумовлений валентним ресурсом одновалентних прикметникових предикатів.

Прикметники в ролі іменної частини складеного присудка відрізняємо від так званих подвійних присудків. Перші зафіксовані в семантично елементарних реченнях, сферою функціонування других є семантично ускладнені побудови, що утворено внаслідок накладання двох семантично елементарних речень, у яких суб'єктні компоненти перебувають у подвійних синтаксичних зв'язках: [Катерина. – *І. М.*] *...**боса стала** серед шляху...* (т. 1, с. 58) ← ***Катерина стала серед шляху** + **Катерина боса;** Хто ... **голодний** під тином **сидить**?* (т. 1, с. 57) ← ***Хто під тином сидить?** + **Хто голодний?*** У таких конструкціях синтаксему, виражену називним відмінком у позиції підмета, потрібно розглядати як щодо дієслівного, так і щодо прикметникового присудка, вона виконує, по-перше, семантичну функцію суб'єкта процесу й, по-друге, семантичну функцію суб'єкта якості. Для сучасної української мови характерні перехідні структури між подвійним та іменним складеним присудком, де перший компонент (найчастіше слова типу *стояти*) у відповідному контексті частково втрачає семантичне навантаження й зближується з аналітичною синтаксичною морфемою-зв'язкою *бути*, пор.: *Дні **стоять погожі і привітні*** (В. Симоненко) і *Дні **були погожі і привітні***; *А небо **стояло синє** …* (Ю. Мушкетик) і *А небо **було синє.*** Реченнєві конструкції зі згаданими присудками в аналізованих поезіях не трапляються.

Важливо зазначити, що формально-синтаксичну структуру простих речень із відприкметниковими дієслівними аналітичними синтаксичними транспозитами можуть також ускладнювати: прислівні другорядні члени, які перебувають поза валентною рамкою прикметникового предиката, детермінантні члени, що залежать від підметово-присудкової основи двоскладного речення загалом, однорідні члени речення, вставні слова або конструкції тощо, наприклад: ***Тоді** я веселий…* (т. 1, с. 52); *І я **колись** була молодою* (т. 2, с. 101); *Я й **тут** чужий, **одинокий*** (т. 1, с. 84); *…я **вдень** не одинока...* (т. 1, с. 228); ***Поки** слава недобрая **на все** село стала* (т. 1, с. 45); ***Несказанно** гарна нехрещена!* (т. 1, с. 96); *Він **багатий, одинокий**…* (т. 1, с. 75); ***А може**, я й темний...* (т. 1, с. 43) і т. д. Зазначені компоненти пере-

бувають поза валентною рамкою предиката, оскільки сферою їхнього функціонування є прості неелементарні структури.

Формально елементарні речення з одновалентними прикметниковими присудками необхідно відрізняти від реченнєвих побудов із дво- і тривалентними предикативними прикметниками. Останні розглядають у двох площинах: власне-формально-синтаксичній і опосередковано формально-синтаксичній [7, с. 101], оскільки їм властивий не лише предикативний (двобічний) зв'язок із його формою координації, а й підрядний (однобічний) зв'язок, що зреалізований у формі керування. До складу власне-формально-синтаксичної структури речень із дво- і тривалентними прикметниковими предикатами входять тільки головні члени, тобто предикативний мінімум і не входять обов'язкові передбачувані семантикою предиката поширювачі, без яких зазначені реченнєві конструкції не можуть існувати як мінімальні повідомлення, незалежні від контексту, наприклад: *До грошей* ***я не*** *дуже* ***ласий*** (т. 1, с. 113). Розширену формально-синтаксичну структуру таких речень формують не лише головні члени речення – підмет і присудок, що поєднані предикативним зв'язком, формою координації, а й другорядні члени речення, які перебувають із присудком у підрядному зв'язку, формі керування, наприклад: ***До грошей я не*** *дуже* ***ласий*** (т. 1, с. 113).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, якісну структуру простого формально елементарного речення з одновалентними відприкметниковими дієслівними аналітичними синтаксичними транспозитами утворюють головні члени речення – підмет і присудок, поєднані предикативним зв'язком, що є визначальним і єдиним для таких елементарних побудов. Інші типи зв'язків, зокрема підрядний зв'язок, його форми керування, узгодження й прилягання, таким конструкціям не властиві. Не типовий для зазначених структур також детермінантний зв'язок. Предметом наших наступних студій стануть дво- і тривалентні відприкметникові дієслівні аналітичні синтаксичні транспозити в канві формально і семантично елементарних реченнєвих конструкцій, що дасть змогу системно, цілісно репрезентувати зазначені дієслівні похідні утворення в граматичній структурі української мови.

Джерела та література

1. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992.– 222 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [підручник] / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993.– 368 с.
3. Іваницька Н. Л. Складений присудок як синтаксична структура / Н. Л. Іваницька // Синтаксис словосполучення і простого речення. – К. : Наук. думка, 1975. – С. 59−84.
4. Косенко К. Г. Предикатна основа та семантико-граматична диференціація дієслівних зв'язок в українській мові : дис. … канд. філол. наук : 10. 02. 01 / Косенко Катерина Олександрівна. – К., 2009. – 192 с.
5. Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць : [монографія] / О. Г. Межов. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 464 с.
6. Огієнко І. Складня української мови. Ч. 2 : Головні і пояснювальні члени речення / І. Огієнко. – Жовква : Друкарня оо. Василіян, 1938. – 240 с.
7. Пасічник І. А. Категорія валентності предикативних прикметників : [монографія] / І. А. Пасічник. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – 183 с.
8. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса / Л. Теньер. – М. : Прогресс, 1988. – 654 с.
9. Тимкова В. А. Семантико-синтаксична структура двоскладних речень із предикатами якості в українській мові : [монографія] / В. А. Тимкова. – К. : Кондор, 2005. – 134 с.
10. Шевченко Т. Твори : в 5 т. / Т. Шевченко ; [вступ. ст. та прим. В. С. Бородіна]. – К. : Дніпро, 1978.
    Т. 1 : Поетичні твори (1837–1847). – 1978. – 373 с.
    Т. 2 : Поетичні твори (1847–1861). – 1978. – 365 с.

Мельник Ирина. Формально элементарные простые предложения с одновалентными отадъективными глагольными аналитическими синтаксическими транспозитами (на материале поэтических произведений Тараса Шевченко). Очерчены пределы формально-синтаксической структуры двусоставных простых элементарных предложений с одновалентными отадъективными глагольными аналитическими синтаксическими транспозитами; выяснена роль отмеченных глагольных образований в минимальных элементарных предложениях, исследована типичная синтаксическая позиция отадъективных глагольных аналитических синтаксических дериватов – позиция именного составного сказуемого, в частности его отадъективная разновидность; обнаружено семантическое наполнение и грамматическое оформление составного именного сказуемого, именная часть которого выражена именем прилагательным, и подлежащего как взаимозависимых компонентов; определены факторы, порождающие семантическую усложненность (неелементарность) конструкций с отадъективными глагольными аналитическими синтаксическими транспозитами, а

также отдельно прокомментирована специфика предложений со сложными сказуемыми. Теоретические положения последовательно иллюстрированы предложениями, подобранными из поэтических произведений Т. Шевченко.

Ключевые слова: формально-синтаксическая структура простого предложения, отадъективный глагольный аналитический синтаксический транспозит, отадъективная разновидность именного составного сказуемого, морфема-связка, подлежащее, предикат качества, субъект.

Melnyk Iryna. The Formally Elementary Simple Sentences with Univalent Adjectivized Verbal Analytical Syntactic Transpozyts (based on the Taras Shevchenko's poetry). The article deals with the determination of the limits of formally-syntactic structure of two-part simple sentences with univalent adjectivized verbal analytical syntactic transpozyts. The role of the marked verbal formations is found out in minimum elementary constructions. The typical formally-syntactic position of adjectivized verbal analytical syntactic derivates is investigated – the position of nominal compound predicate, in particular its adjective variety. The semantic filling and grammatical registration of adjective's predicates and subjects as interrelated components, that form the predicative relationship, is detected. The factors, that generate semantic complexity (nonelementary) of structures with adjectivized verbal analytical syntactic transpozyts are determined, and also the specificity of language constructs with dual (complex) predicates are commented. The theoretical positions are consistently illustrated by the language constructions, which were selected by method of continuous discharge from poetry of T. Shevchenko.

Key words: formal-syntactic structure of simple sentence, adjectivized verbal analytical syntactic transpozyt, adjective kind of nominal compound predicate, analytical syntactic linking morpheme *to be*, subject, predicate of quality, subject.